

“Bir kuş civildarsa,,

**Kendi ateşimdir yaratan beni...
Varsın, yollarıma serpilsin ömrün
Bugün çiçekleri, yarın dikenini...**

**Bitmesin içimde coşan bu kaynak;
Onunla yalçınlar çemen döşenir;
Bir mavi göl olur en arık toprak!..**

**Alnımda her beyaz, bir acı rüzgâr...
Derim: Boş, dalgasız bir ömürdence
«Çekmiş!» olmanın da biraz şiiri var...**

**Akşam yollarına düştüğüm zaman:
Yakut gökler, altın dağlar benimdir;
Onları ben gibi kimdir anlıyan?**

**Saçımı rüzgârlar okşar, savurur;
Her doğan yıldız aşına kalbim
Bir renkler rüyası içinde vurur....**

**Bir kanat çarpışı titrer başımda...
Bence, hayat gibi ölüm de güzel,
Bir kuş civildarsa mezar taşımında...**

Şükûfe Nihal

MİLLÎ EDEBİYAT

Yazan : Halid Ziya UŞAKLIGİL

İtiraf etmek lâzım geliyor, öyle zamanlar var ki idrakimin iflâsına hükmetmek mecburiyetinde bulunuyorum. İflâs tabiri belki fazladır, bu hâdiseye daha doğru olarak bir nevi sislenme demelidir. Meselâ Bergson'dan bir sahife olur ki, birdenbire, onu okuyup bitirdikten sonra anlamadığıma karar veririm, sanki idrakimin üzerine bir sis tabakası çökmüş ve onun arasından hakîmin fikrini görmek imkânını selbetmiştir. O zaman kitabı bırakır, ve bir sigara yakarım. Tütünümün dumanı idrakimin sisine karışınca, garibdir, onu daha ziyade kalın yapacağına, bilâkis bir tarafından yırtar, ve o aralıktan bir ziya huzmesi akarak, idrakime münevver bir yol açar.

İşte ne vakittenberi, şu satırlara serlevha olan iki kelimeye karşı gene idrakime müstevlî bir sis tabakası altında o ziya huzmesini aramak istiyorum: Millî edebiyat. Bunun altında saklanan manayı açıkça, bir yanlışlığa imkân bırakmıyacak surette, görmeğe çalışıyorum. Bugüne kadar o imkânı bulamadım.

Millî edebiyat!.. Bu ne demektir acaba?.. Eğer millî edebiyatın kendisine ait olmak lâzım gelen vasıfları, onun doğabilmesine hizmet edecek şartları, velhasıl bizde öyle bir edebiyat yaratmak çareleri, ondan bahsedenler tarafından bize bildirilmiş olsaydı, ne ben, ne benimle beraber bu işle alâkası bulunanlar beyhude bir zahmete girmiş olmayacaktık.

Evirdim çevirdim, millî edebiyat ne demek olduğuna karar verebilmek için aksini aldım, millî olmıyan edebiyat dedim, onu da bulamadım, bu tâbiri başka lisanlara terceme ettim, meselâ littérature nationale diye fransızcasını buldum. Bu, folklore olmasın diye düşündüm, olmadı, türlü şerhlerle tefsire kalkıştım,

gene kanaat verecek bir netice alamadım. Şu halde millî edebiyat ne demek olacak, madem ki bunun yaratılmasını düşünenler bize zihinlerinin içinde gizlenen sırrı söylemek istemiyorlar, bunu biz arayıp bulmak, karanlıkların içinde gölgeler, resimler, ruhlar vardır iddiasında bulunan zünun erbabının gördüklerini biz de kendi adeseimize aksettirmeğe kıyam eylemek mecburiyetinde bulunuyoruz demektir.

Millî edebiyat?.. Meselâ millî mimarî... denilince bundan maksad yaşamak, ahlâf nazarında mefahirden addedilebilmek için icap eden sanat şartlarını haiz ve âbidat ıtlakına lâayık mebanî murad edilir değil mi? Onların bir Türk sanatkârı elinden, bir Türk oğlunun sanat kabiliyetinden doğmuş olması esas lâzimesidir, diye hep ittifak edilir. Bunlar ne neviden olursa olsun, bir cami, bir çeşme, bir türbe, bir köprü, bir kapı... Yetişir ki her hangi bir yabancı iklimden, bir uzak veya yakın devirden sarîh bir taklid eseri olmasın.

Muhakemenin bu noktasında tevakkuf ediyorum:

Aynı telâkki tarzını edebiyata nakledince: Asırlardanberi, divan edebiyatında olsun, halk edebiyatında olsun, hattâ daha genç zamanların edebî mahsullerinde olsun Türk dimağından, Türk ruhundan ne doğmuşsa işte Türkün millî edebiyatı odur. O şart ile ki bunlar bililtizam yapılmış birer taklid eseri olmasın.

Bu şart hatıra gelince denebilir ki: Böyle bir esas şart mevcut olunca divan edebiyatının bütün arab ve acem şiirini taklid eden evsafı, son zamanların hikâyede, nazımda, nesirde, temaşada garbden iktibas edilmiş usullerle mütebariz hususiyatı bunların millî addedilmemesine bir kâfi sebep değil midir?

Mantığı pek ziyade yanılacak, ve büsbütün aykırı bir yola saptıracak olan bu noktada şaşırılmamak lâzımdır. Düşünmelidir ki asıl şart saniin, mucid olsun yahut mukallid olsun, filân veya falan milletin ferdi olmasında, eserinin kendi ruhundan doğmuş bulunmasındadır. Technique zeminindeki teşebbüsler olsa olsa sanatın bir istihale devresine işarettir: Divan edebiyatı, tanzimat edebiyatına, bu da edebiyatı cedideye, fecri âtiye, son neslin edebiyatına intikal ederken geçirdikleri istihale devirleri gibi... Ve bunların hiç biri Türk kaynağından doğmuş olmak temel taşını kaybetmemişlerdir, hepsinin mecmuudur ki Türk millî

edebiyatının muhtelif devrelere ait eşkâl ile yekûnunu teşkil eder.

Bir edebiyatı yaratacak olan şunun bunun şahsî teşebbüsü değil, asırların birbirine eklenen uzun hamlidir. Ve bunu Türkün yüzlerce yıldanberi başlayıp bugüne kadar gelen kabiliyeti yaratmıştır.

Hattâ, meselâ hikâyeyi zikrederim, hikâyede bile eserin millî edebiyat dairesine dahil olması için vaka mahallinin, eşhasının yerli olmasına bile lüzum yoktur. Eğer böyle olmak lâzımgelseydi meselâ Pierre Loti'nin hemen hepsi exotique yani yabancı muhitlere ait hikâyeleri Fransız millî edebiyatı dairesinden harice atılmak icab ederdi. Gene Fransızların musannaf temaşa edebiyatının müessisleri addedilen Corneille ve Racine hailerinin esaslarını, muhitlerini, şahıslarını eski Yunan ve Lâtin rivayatından almışlardır. Bu onları Fransız millî edebiyatının lâyetmut hâlikleri olmaktan menedememiştir.

Bu misaller bitmez tükenmez bir silsile halinde uzatılabilir. Bize gelince: Hikâyede hattâ mutlaka âdatı mahalliye ve milliyenin tasvir edilmiş olması bir esas şart olarak alınmaz. Bir hikâye Türk millî edebiyatından madud olmak için onda meselâ bir Türk düğün evinin, yahut, kadınlar arasında bir kış gecesi tandır etrafında bir toplantının tasviri, bir mahalle kahvesi, bir sokak manzarası, velhasıl hususî ve mahallî bir hayat levhası lâzım değildir; yetişir ki eser her şeyden evvel bir Türkün eseri olsun ve edebî bir kıymeti haiz bulunsun. İşte Mehmed Raufun «Eylül» bediası. İşte son zamanlarda Refik Ahmedin «Çıplaklar» eseri. Hattâ şu tadad edilen evsaf bir millî edebiyat için mutlaka lâzımdır diye farzolunsa bile üstad Hüseyin Rahminin bütün hikâyeleri, daha sonra Peyami Safanın, Bürhan Cahidin, Ethem İzzetin hikâyeleri o evsafa malik değil midirler ki yeniden bir millî edebiyat yaratmak için imkân aramak mecburiyeti duyulsun.

Mevzuun, esasın, eşhasın Türk varlığı tarihinden alınmasına bir esas şart nazarile bakılacaksa bunun da en güzel misallerini üstad M. Turhan Tan vermemiş midir? Fakat bütün bu hikâyelerde muhayyelâtı Aziz Efendiden uzaklaşmış ve garp usulüne yaklaşmış ise bu onların millî vasfından bir zerre bile nezet-

mez. Bir istihale, bir tekâmül noktası aşılmış olmaktan ibarettir. Zaten «Muhayyelâtı Aziz Efendi» de «Binbir gece» den azma değil midir?

* * *

Bütün bu muhakeme silsilesinden geçtikten sonra idrakimi sisliyen dumanın arasından görür gibi oldum ki bizde millî edebiyat Türklüğün fikir ve sanat âleminde yaratıcılığa başladığı günlerden bugüne kadar üzerinde vücuda getirmiş olduğu eserlerin mecmuudur. Buna karar verirken bir muamma halletmişçesine bir inşirah nefesi aldım. Fakat bir şüphe ile...

Eğer, dedim, yanılıyorsam, sadece, halletmek mümkün olmayan bir işin içinden kolaylıkla çıkıvermek istiyerek bu neticeye vâsıl olduysam, bir millî edebiyat yaratmak isteyenlerden rica edelim. Vaktile bir encümeni teftiş ve muayene olduğu gibi bir heyet teşkil etsinler, ve bütün yazılan eserler matbaaya verilmeden evvel oradan geçsin, millî addedilemeyecek olanlar atılsın, yakılsın, yahut kalp akçe gibi gizlice, korka korka, duvarlara sürüne sürüne çıkmağa çalışsın, diğerlerine de, millî edebiyat zümresine dahil olmak imtiyazına lââyık görülenlere de, Darphanede halis gümüş evaniye satılığa çıkmadan evel vurulan bir damga gibi, bir mühür basılsın. O zaman, biz alıcılar da, hiç aldanmak tehlikesine düşmeden şu yaratılacak olan millî edebiyatın eserlerini görmek saadetine erişmiş oluruz.

Halid Ziya UŞAKLIGİL